

Varga László

Marosvásárhely

A bűn eredete

Minden idők egyik legégetőbb kérdése: Honnan származik a bűn, ha Isten csak jót teremtett? Erre a kérdésre mi kizárólag a Szentírásból kereshetünk feleletet. Meg is találhatjuk jó néhány olyan szövegben, melyek közvetlenül erre a kérdésre felelnek. Vegyük sorba őket:

„Mindenki saját kívánságától vonzva és csalogatva esik kísértésbe. Azután a kívánság megfogva bűnt szül.” Jak 1,14

„Honnan vannak viszályok és harcok köztetek? Nem a tagjaitokban dúló ösztönös kívánságok okozzák-e ezeket?” Jak 4,1

„Mindaz, ami a világban van, a test kívánsága, a szem kívánsága és az étellel való kérkedés.” 1Jn 2,16

„A lélek szerint éljetez és a test kívánságát ne teljesítétek. Mert a test kívánsága a lélek ellen tör, a léleké pedig a test ellen, ezek viaskodnak egymással, hogy ne azt tegyétek, amit szeretnétek... A test cselekedetei ezek:...” Gal 5,16–21

„A test törekvése ellenségeskedés Istennel, mert az Isten törvényének nem veti alá magát.” Róm 8,7

„Öljétek meg tagjaitokban azt, ami csak erre a földre irányul...” Kol 3,5 (Ezt követi a testi bűnök felsorolása.)

„Amikor irigység és viszálykodás van köztetek, nem testiek vagytok-e?” 1Kor 3,3

„Az ő elméjükre sötétség borult... ezért erkölcsi érzékükben eltompulva, gátlástalanul mindenféle tisztátalan tevékenységre vetemedtek nyereségvágyukban.” Ef 4,18–19

A hamis tanítás: „emberek csalása, tévútra csábító ravaszága.” Ef 4,14

Pál lélektani alapossággal írja le a bűn természetrajzát Róm 7-ben:

„Amíg test szerint élünk, a bűnök törvény által szított szenvedélyei hatottak tagjainkban... A bűn a parancsolattól ösztönzést kapott, és felszított bennem mindenféle kívánságot... Én testi vagyok, ki vagyok szolgáltatva a bűnnek... mert tudom, hogy én bennem, vagyis a testemben nem lakik jó... Gyönyörködöm az Isten törvényében a belső ember szerint, de tagjaiban egy más törvényt látok, amely harcol az értelem törvénye ellen, és foglyul ejt a bűn tagjaiban lévő törvényével.”

Végül Máté 15–19-ben maga Jézus igazít el ebben a kérdésben, aki nem a testet, hanem a szívet – tehát az érzelmeket és vágyakat – nevezi meg a bűn okának:

„A szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúskodások és az istenkáromlások.”

Tizenegy olyan ígét találtam az Újszövetségben, mely a bűn okát szó szerint a testben, pontosabban a test kívánságaiban határozza meg. Kimondhatjuk tehát, hogy a

test gonosz? Görög hatásra sokan értették úgy a fenti igéket, ebből származik az aszkézisnek máig sok helyen uralkodó nézete, hogy a test gonosz, tehát gyötörni kell. Semmiképpen! A test Isten teremtése, tehát jó, vagyis alkalmas arra, amire Isten megteremtette. Legszebben mutatja ezt 1Kor 6,19: „Testetek a bennetek lévő Szentlélek temploma, amit Istentől kaptatok.”

A fenti igékből világosan kitűnik: *nem maga a test, hanem a test kívánsága az, amit a Szentírás legkülönbözőbb tanítói, maga Jézus is a bűnök okának nevez, melyekből a bűn eredetét megérthetjük.*

Ennél a fogalomnál meg kell állnunk és alapos lélektani és szentírasi vizsgálódás alapján elemeznünk, mai fogalmaink szerint mit értünk azon, hogy a bűnök legfőbb forrása a test kívánsága? Mi az tehát, *ami képes az ember – minden ember – magatartását még akarata, meggyőződése ellenére is a bűn irányába bajtani?*

Az ösztön szerepe

A földi világ élő teremtményei közül egyedül az ember követhet el bűnt. Az állatok és növények magatartását fajilag meghatározott ösztöneik szabályozzák. Ha egy állat vagy növény magatartása nem követi faji ösztöneit (a juh megmarja gazdáját, az éhes farkas nem támadja meg az eléje kerülő juhot, a növény nem terjed ki teljes elérhető nagyságában a számára szabadon hagyott területre), az az élőlény beteg és elpusztul. Más elbírálás alá esik a háziállatok ösztöne, azt már az ember idomítása befolyásolta, de ha a házi kutya megharapja gazdája gyermekét, az sem bűn, hanem az erős faji ösztön alkalmi felülkerekedése az idomítás hatásán.

Az ösztönöktől irányított élet egyetemes jellemzője az önközpontúság: egyetlen cél önmaga, vagy a fajilag hozzá tartozó egyedek (utódok, a falka, a raj) léte, szaporodása, jólléte, fölébe kerülése minden más egyednek. A természet harmóniáját az biztosítja, hogy az élőlények ösztönei fajilag kötöttek és korlátozottak. Minden állat csak addig törekszik céljai megvalósítására, ameddig arra faji ösztönei, a létfenntartás, fajfenntartás, érvényesülés (hatalom) fajtákra jellemző módon működő ösztönei készítetik. Ha az azoknak megfelelő célt elérte, ösztönének készítése leáll. A hörcsöng addig gyűjt, míg odúját meg nem tölti. Azután lehet akármennyi eleség előtte, nem fog többet gyűjteni. A szarvas az életét is kockára teszi, hogy párosodjék, de csak az ösztöne által megszbott időben, az év többi részében rá se néz a másik nemre. A madár hihetetlen munkát vállal, hogy fiait kiköltse és felnevelje, de ahogy a megfelelő kort elérték, nem ismeri többé őket. Minden állat – a maga módján még a növény is – keményen harcol az ösztöneinek megfelelő élettér védelmében, azon túl nem terjeszkedik. A csoportban élő állatok élet-halál harcot vívnak az elsőségért vagy háremük megvédéséért, de ha ellenfelük a megadásnak a fajra jellemző jelét mutatja, tovább már nem bántják.

Az embert Isten testté és lélekké teremtette. (Nem külön test és külön lélek, hanem a kettő komplementáris egysége.) Testi mivoltában hiánytalanul beleillik a természet, az állatok rendjébe, annak törvényei alá vetve. De lélek mivoltában egy más, ezzel elentétes törvényt kell megvalósítania. Az a rendeltetése, hogy tudatosan, önként, szeretetből valósítsa meg Isten akaratát, úgy legyen szeretett és szerető gyermeke, munkatársa, szeretetrendelésének, a lélek törvényének megvalósítója a teremtett anyagi világban. *A lélek törvénye pedig a más-célúság, az önátadás, a másokért élés: a szeretet törvénye. (A szeretet állandó készség tárgyának javát szolgálni.) Hogy ezt megvalósíthassa, az kell, hogy egész életén át uralkodjék önközpontú testi ösztönein, tudatosan korlátozza és irányítsa azokat, ne*

engedjen önző készítéseiknek, tegye azokat a lélek céljainak szolgálivá. Ez az emberlét komplementaritása, egyúttal rendelt feladata, méltósága, felelőssége, egész életének és történelmének meghatározója.

Isten az embert nem tökéletessé, hanem tökéletességre teremtette. A tökéletességet, teljességet, befejezettséget a héber *tám* szó jelenti. Az ember teremtésében *טוב* szerepel, ami nem befejezettséget, hanem valamire való alkalmasságot jelent. (Jellemző, hogy az első mondat, amelyben azt találjuk, hogy valami nem *טוב*, az, hogy „nem jó az embernek egyedül lennie”. Az ember csak a közösségben alkalmas Isten céljainak szolgálatára.) Ha tökéletessé teremtette volna, nem volna lehetősége a fejlődésre, nem volna se feladata, se felelőssége, se szeretetének értéke. A tökéletesedés, amely a Szentírásban mindig az Istenhez való helyes viszonyulásban jelenik meg, az ember feladata, amelyhez Isten megadja a lehetőséget, az útmutatást, és ha vállalja, a segítséget. De éppen az az ember méltósága, hogy az ő önkéntes elhatározása, akarata, erőfeszítése szükséges ahhoz, hogy munkájával, magatartásával, szolgálatával megközelítse a tökéletességet, az istenképűséget. Ez valósul meg a szeretetben. Ezért a legmagasabb törvény a Jézus kettős szeretetparancsa.

Szeretni csak önként, szabadon lehet. Azért Isten az embert szabadnak teremtette, képessé arra, hogy maga döntsön magatartása, tettei felől. *Ezt Isten a teremtésben azzal tette lehetővé, hogy az embert szabaddá tette az ösztönök kötöttsége alól.* Az emberben ugyanazok az ösztönök működnek, mint az állatokban: a létfenntartás, fajfenntartás, érvényesülés (hatalom) ösztönei. A döntő különbség abban van, hogy míg a többi élőlény ösztönei kötöttek, fajilag korlátozottak, *az ember ösztönei természet szerint kötetlenek, korlátalantalanok. Ez az ember faji sajátossága, szabadságának, személyes felelősségének és méltóságának természeti, biológiai alapja. (Csak természeti alapja, mert rendeltetését, ennek megfelelő pozitív készítéseit lélek mivoltából, Istennel való kapcsolatából nyeri. Ezzel most azért nem foglalkozunk, mert témánk csak a negatívum, a bűn eredete.)* Ösztöne az embert állandóan, korlátalantalanul, nagy erővel készíti az önközpontúságra. Létfenntartási ösztöne korlátalantalan, az anyagi javak gyűjtésének nincs határa, a milliárdos kemény munkát és kockázatot vállal, hogy még több milliárdja legyen. Fajfenntartási ösztöne is korlátalantalan, a szexualitásnak nincs határa, az ember az egyetlen biológiai lény, amely vemhesen is képes és kész a párosodásra, utódait holtáig számon tartja, dedunokájáért is képes nagy áldozatokra. Érvényesülési ösztöne is korlátlan, másokat megelőző, hatalomszerző törekvésének nincs határa, a legkisebb közösségben szerzett megbecsüléstől a világalomig. Az emberben a három ösztön egymáshoz való viszonyát Petőfi Sándor fogalmazza meg a legvilágosabban: „Szerelmemért feláldozom az életet, szabadságért feláldozom szerelmemet.”

Az ösztönök természeti, biológiai erők. Az emberben is önközpontúak. Az ösztön készítése alatt az ember is ugyanúgy csak önmagára, esetleg csoportjára tekint, önmaga vágyait, vélt vagy valós érdekeit tartja szem előtt, mint akármelyik állat. De az emberi ösztönöknek hiányoznak biológiai korlátai, így természetileg nincs ami gátat vesse a korlátalantalan önzésnek, egyúttal a kíméletlen harcnak ember és ember, csoport és csoport között. Azért az emberi társadalom egyensúlyát nem találhatjuk meg a természet, a fizika, biológia, etológia stb. területén. Azt a tudat oldalán kell megkeresnünk. Ott pedig *az első irányítást a teremtéstörténet csodálatos, örökké érvényes tanításában találjuk meg: „A kert minden fájáról szabadon ehetsz, de a jó és rossz tudásának fájáról nem ehetsz!” (1Móz 3,2)* Kibontva és lefordítva a szimbólumot: Szabadon élhetsz az előtted álló minden lehetőségeddel, de *az értékrendet, azt, hogy mi a jó és mi a rossz, hogy mit kell és mit nem szabad tenned, nem magad határozhatod meg, azt Istentől, készen kapod.* Az ember attól

ember, hogy vannak dolgok, amiket képes lenne megtenni, ösztönei (vágyai) arra készítetik, hogy tegye meg, de mégsem teszi, lemond róla, mert nem szabad megtennie. Hasonlóan vannak dolgok, feladatok, amelyek saját önző vágyaival ellentétben álló erőfeszítésre vagy lemondásra készítetik, de meg kell tennie, mert tudatosan engedelmessé kell valamilyen szabálynak, amelynek ő maga, saját döntésével alárendeli öncélú ösztöneit. Hogy ezt megvalósíthassa, hogy valóban más legyen, mint az állatok, azaz a szó igazi értelmében ember legyen, ahhoz az kell, hogy egész életén át uralkodjék testi ösztönein, tudatosan korlátozza és irányítsa azokat, ne vesse alá magát azok önző készítetéseknek, tegye azokat a lélek céljainak energiát adó szolgálivá. Magatartása ugyanis attól függ, hogy a társadalmi értékrend által befolyásolt szubjektív értékrendje, azon alapuló *becsvágya* mit tart leginkább fontosnak, kívánatosnak vagy nem kívánatosnak, elérendőnek vagy elkerülendőnek, szükségesnek vagy feleslegesnek, vagyont, családot, rangot, tudományos vagy művészi eredményt, stb. Aszerint fogja irányítani vagy gátolni ösztöneinek állandóan készítő energiáját. Becsvágy lehet az is, hogy minél több vagyont gyűjtsön, de az is, hogy minél több embernek tudjon jól fizetett munkát biztosítani. Az is, hogy minél hódítóbb legyen, de az is, hogy minél boldogabbá tegye családjá tagjait. Az is, hogy mindenki tőle féljen, de az is, hogy mindenki benne bízjon. Mindebben az alább elemzett erkölcsi meggyőződése fogja irányítani.

Azt a szabályrendszert, amely szerint az ember önként vállalt tudatos korlátot állít ösztönei készítése, vágyai elé, *erkölcs*nek nevezzük. Az erkölcs az a társadalmi szabály, melyet az ember akkor is betart, ha senki nem látja és nem szankcionálja.

Az ember magatartását az ösztönök természeti korlátozottsága helyett az erkölcs irányítja. Ösztöneinek készítését tudatosan, erkölcsi meggyőződése alapján kell uralnia, korlátoznia és irányítania. Az erkölcs jelen van a legprimitívebb társadalmakban is, ottani megjelenési formája a tabu. Fejlett társadalmakban a fejlődés foka szerinti társadalmi, ennek többé vagy kevésbé megfelelő egyéni erkölcs alakul ki, amely korlátozza és irányítja a társadalom tagjainak egész magatartását. Keresztyén társadalmakban az erkölcs alapja a Krisztus törvényének hittel elfogadott engedelmes követése.

Amíg a természet egyensúlyát az állati és növényi ösztönök faji korlátozottsága biztosítja, a szabad, korlátlan ösztönökkel teremtett ember egészséges egyéni és közösségi életének és társadalmának egyensúlyát az egyéni és társadalmi erkölcs adja meg. Erős személyes erkölcs erős egyéniséget, erős társadalmi erkölcs szilárd társadalmi rendet ad. Ha a személyes erkölcs a társadalom tagjainak nagyobb, főleg tekintélyes, utánpótlást igénylő részében meggyengül, bizonytalanná vagy negatívvá válik, az feltétlenül az egész társadalom bomlásához, egyensúlya, biztonsága elvesztéséhez vezet.

Az ösztön természeti erő, önmagában erkölcsileg semleges. Az erkölcs irányítása alatt az embernek energiát adó hajtóereje lehet Isten rendelésének megvalósítására. A létfenntartás ösztöne képessé teszi olyan civilizáció megteremtésére, amely egész társadalmak életkörülményeit biztosíthatja és javíthatja. Állandóan működő fajfenntartó ösztöne szilárd család alapítására, amelyben saját boldogsága és utódainak eredményes nevelése valósulhat meg. Érvényesülési ösztöne a különböző társadalmi formák, kultúra, civilizáció kialakítására és vezetésére. De csak addig, míg képes ösztöneit alárendelni az erkölcs követelményeinek és irányításának. Azért állandó, soha meg nem szűnő küzdelem áll fenn az ember korlátlan, ösztönös vágyai (bibliai szóval: „a test kívánsága”) és az azokat uralni és irányítani hivatott erkölcsi meggyőződése és készítése között.

Évezredes tévedés, hogy a bűn oka magában a testben van, tehát a testet sanyargatni, kínozni kell, vágyait elnyomni, szinte a megsemmisítésig. Ezen alapul az egész buddhizmus, a keresztyénségen belül pedig az aszkézis. A Szentírás ennek határozottan ellentmond. A test, mint Isten teremtménye, jó (טוב, azaz alkalmas az emberlét rendeltetésének megvalósulására). 1Kor 6,19: „Testetek a bennetek lévő Szentlélek temploma... dicsőítsétek tehát az Istent testetekben.” 1Tim 4,8: „A test sanyargatásának kevés a haszna” – öncélúan. Az Isten adta cél – 1Kor 9,27: „Magsanyargatom és szolgálatra alkalmassá teszem a testemet.” (Lásd még Róm 6,12; 12,1; 13,14; 1Kor 13,3; Gal 5,19 stb.) A testet tehát nem elnyomni, az ösztönök erejét nem lefékezni kell, hanem alávetni azokat a hiten alapuló erkölcs irányításának, Isten céljai és parancsai minél teljesebb, minél aktívabb megvalósítására. Ebben három olyan tényező segít az erkölcsnek, amelyek több vagy kevesebb erővel működő, de mindenkiben meglévő (beleteremtett) faji sajátosságai az embernek, kizárólag az embernek: a lelkiismeret, a szemérem és a szégyenérzés. A lelkiismeret mindig jelzi, hogy egy cselekvés mennyire felel meg a személyes erkölcs követelményeinek, tehát a bűn azonnali jelzője. A szégyenérzés akkor is jelentkezik, ha a bűnről senki nem tud, sőt aktívabb lelkiismeret esetén már a kísértést is jelzi. De igazi erővé akkor válik, ha fennáll a veszélye, még erősebben, ha valóban nyilvánosságra jut az elkövetett bűn. Ha az eltitkolt bűn felfedezése veszélyezteti az embert, a szégyen elkerülése még sokkal súlyosabb bűnökre is készítheti, mint alább látni fogjuk (pl. a Dávid esetében).

Az ösztönök készítése vágyakban jelenik meg. A vágyak mindig azonnali, a legkönnyebben elérhető kielégülésre sarkallják az embert. Abban a pillanatban, amikor az ember az erkölcs irányítása ellenére ösztönös, önközpontú, önző vágyai szerint cselekszik, megjelent a bűn.

Ahol a hit ereje gyengül, és nem tud elegendő erőt adni az erkölcs irányításának, az erkölcs uralma alól szabadult, természet szerint korlátlan, önközpontú ösztönök az embert az erkölcsnek Istentől származó törvényeivel ellenkező magatartásra, bűnre készítenek. A korlátját vesztett, gátlástalan, állandóan működő létfenntartási ösztön az embert arra készíti, hogy minél többet ragadjon meg az anyagi javakból, mindenki másra való tekintet nélkül, a rablásig, másrészt azoknak minél teljesebb élvezetére, a pazarlásra, a tobzódásra.

A fajfenntartás elszabadult ösztönének eredménye a szexualitás terén a paráznság minden foka, az utódnevelés terén a majomszeretet. Az érvényesülés elszabadult ösztönének eredménye az önimádat, az irigység, a gátlástalan hatalomszerzés. Ezek a bűnök még az egészséges ösztönnek erkölcstelen és gátlástalan, de célratörő megnyilvánulásai.

Következő fokozata az ösztöni bűnöknek a perverzió, amikor a beteggé vált ösztönök már elvesztették eredeti céljukat, önmaguk ellen fordulnak és önpusztítóvá válnak. A létfenntartási ösztön vonalán itt jönnek a szenvedélybetegségek: a szerencsejárték, alkoholizmus, kábítószeres, stb. Tipikus végkifejlete az öngyilkosság: a pervertálódott létfenntartási ösztön végső önpusztítása. A fajfenntartási ösztön pervertálódása a szexuális perverziók, végső fokon a homoszexualitás, amely lehetetlenné teszi az ösztön rendelt célját, a fajfenntartást. Az érvényesülési ösztön rendelt célja a közösség vezetése, pervertálódása a gyűlölet, végső fokon az elszigetelődés vagy a gyilkosság, tehát a közösség felszámolása.

Az ösztön bűnei a Szentírásban

Ezek után vizsgáljuk meg, hogyan tükröződik mindez a Szentírásnak a bűnről szóló tanításában, milyen indító okát találjuk ott a különböző bűnöknek. Két csoportját vizsgáltam meg a bűnről szóló bibliai igéknek: ahol maga a bűn szó előfordul, és ahol az egyes bibliai személyek konkrét bűnéről van szó.

Maga a bűn szó kb. 270 esetben fordul elő a Biblia szövegében. Legnagyobb részben általános értelemben, a kiváltó ok meghatározása nélkül van szó a bűnről, a bűn következményeiről, büntetéséről vagy a bűnbocsánatról. Ebből 42 származott közvetlenül ösztöni indítékból: 9 általában a „test kívánságából”, 15 a létfenntartás, 7 a fajfenntartás, 11 az érvényesülés (hatalomvágy) ösztönéből.

Érdekes, hogy ahol élő személyek bűnéről beszél az Írás, a legritkább esetben használja a „bűn” szót. 53 bibliai személy bűnét vizsgálva találtam ösztöni indítékát a bűnnek, ott 16 esetben a létfenntartás, 10-ben a fajfenntartás, 27-ben az érvényesülés ösztöne győzte le az erkölcsnek, Isten törvényének irányítását.

A „bűn” szó előfordulásainál (az eredeti szövegben, a *Calwer Bibelkonkordanz* segítségével) 9 esetben találtam általában „a test kívánságának”, vagyis a testi ösztönöknek harcát a lelkiismeret, a hit erkölcsi késztetése ellen. Legszebb, tudományos értékű kifejtése ennek a kérdésnek Róma 7–8 fejezeteiben található. Nem idézhetem a teljes szöveget, ma is tökéletesen érvényes lélektani alapossággal írja le a bűn keletkezését és hatalmát, valamint azt, hogy ösztöneinket hogyan kell megfékezni a hit irányítása szerint és Isten szolgálatára irányítani. Szükségesnek látom itt kivonatossan, de a fenti rövid idézetnél bővebben idézni:

„Tudjuk ugyanis, hogy a törvény lelki, én pedig testi vagyok: kiszolgáltatom a bűnnek. Hiszen amit teszek, azt nem is értem, mert nem azt cselekszem, amit akarnék, hanem azt teszem, amit gyűlölök. ...Akkor pedig már nem is én teszem azt, hanem a bennem lakó bűn. Mert tudom, hogy énbennem, vagyis a testemben nem lakik jó, minthogy arra, hogy akarjam a jót, van lehetőségem, de arra, hogy megtegyem, nincs. Hiszen nem azt teszem, amit akarok: a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok: a rosszat. ...Azt a törvényt találok tehát magamban, hogy – miközben a jót akarom tenni – csak a rosszat tudom cselekedni. Mert gyönyörködöm az Isten törvényében a belső ember szerint, de tagjaiban egy másik törvényt látok, amely harcol az értelem törvénye [ti. a lelkiismeret] ellen, és foglyul ejt a bűn törvényével, amely tagjaiban van. ...Én magam tehát értelmekkel az Isten törvényének szolgáló vagyok ugyan, testemmel azonban a bűn törvényének. ...Mert akik test szerint élnek, azok a testiekre törekszenek, akik pedig Lélek szerint, azok a lelkiekre törekszenek. A test törekvése ellenségeskedés Istennel, mert az Isten törvényének nem veti alá magát, és nem is tudja magát alávetni...” (Róm 7,14–15.17–19.21–23.25; 8,5–7)

„Ne uralkodjék tehát a bűn a ti halandó testetekben úgy, hogy engedelmességedjétek kívánságainak. Tagjaitokat se adjátok át a bűnnek, hogy a gonoszság fegyvereivé legyenek. Hanem adjátok oda magatokat az Istennek, mint akik a halálból életre keltetek. Tagjaitokat is adjátok át az igazság fegyvereivé az Istennek...” (Róm 6,12–14)

„Ahogyan tehát átadtátok tagjaitokat a tisztátalanságnak és a törvénytelenységnek a törvénytelenység szolgálatára, úgy most adjátok át tagjaitokat a

igazság szolgálatára, hogy szentek legyetek. Mert amikor szolgálai voltatok a bűnnek, szabadok voltatok az igazságtól... Bizony, most szégyenkeztek miatta, mert annak a vége a halál!” (Róm 6,19–21)

Ugyanabban az értelemben ír 1Pt 4,2:

„Hogy többé ne emberi vágyak, hanem az Isten akarata szerint éljétek le testi életek hátralevő idejét.” Legtömörebben a már idézett Jak 1,15: „A kívánság megfogva bűnt szül.”

Júd 16 pedig ezt írja: „...szenvédélyeik szerint élnek...”

Sajátosan az életösztön, vagyis az anyagi javak után való vágy okozta bűnt találtam a „bűn” szó előfordulásainál 16 helyen. Lássunk néhány jellemző példát. 1Tim 6,10: „Minden rossznak gyökere a pénz szerelme, amely után sóvárogva egyesek eltévelyednek.” Jer 22,13: „Jaj annak, aki nem igaz úton építi házát... ingyen dolgoztatja embertársát és a munkájáért nem fizet bért!” Hós 4,8: A papok „népem vételkedőitől élnek, azért azt kívánják, hogy vétkezzen.” Mik 3,11: „Előljárói megvesztegetve bíraskodnak, papjai megkérik az árát a tanításnak, prófétái pénzért jósolnak.” Továbbá: 5Móz 15,9; Józ 7,21; 1Sám 2,17; Neh 13,15; Péld 10,16; 28,24; Jer 5,27; Hós 7,1; 12,9; Ám 5,12.

15 bibliai személy esetében találtam példát az erkölcs ellenére uralomra jutott létfenntartási ösztön okozta bűnre. Jellemző példák: a zsidó nép vétkes panaszai a pusztában (Józ 7); Ákán lopása (1Sám 2,12–17); Éli fiai (Mt 26,15); Júdas (ApCsel 5,1–11); Anániás és Szafira, továbbá Ézsau, aki egy tál lencséért adta el elsőszülöttségét s az ezzel járó isteni megbízatását (1Móz 25,29–34); Lábán, aki csúnyán becsapta Jákóbot (1Móz 29,21–37); Jákób, aki megcsalta Lábánt (1Móz 30,25–43); Áháb (1Kí 21,1–16), a gazdag ifjú (Mt 19,19–24), a bolond gazdag (Lk 12,13–21), a tékozló fiú (Lk 15), Simon mágus (ApCsel 8,17–20), az efézusi ötvösök (ApCsel 19,23–27), Félix helytartó (ApCsel 24,24–26).

A fajfenntartás ösztönének készítése alatt fogant bűnökről a „bűn” szó előfordulásainál 7 szöveget találtam. Jellemző szövegek: 1Sám 2,22 – „Éli... meghallotta, hogy... fiai... azokkal az asszonyokkal hálnak, akik a kijelentés sátrának bejáratánál teljesítenek szolgálatot.” 2Tim 3,6 – „Belopakodnak a házakba és rabul ejtik a bűnökkel terhelt és sokféle vágytól űzött asszonykákat.” 2Pt 2,14 – „Szemük parázna vággyal van tele, és telhetetlenek a bűnben, elcsábítják az állhatatlan lelkeket.” Továbbá: 5Móz 24,4; 1Sám 2,22; 2Sám 12,13; Jn 8,7; Róm 7,2.

12 bibliai személynél találtam a fajfenntartás erkölcsi korlátját vesztett ösztönéből fakadó bűnt. Jellemző példák: 1Móz 19,5 – Sodomában „bekiáltottak Lótnak... Hol vannak azok a férfiak, akik hozzád jöttek éjszakára? Hozd ki őket hozzánk, hadd ismerjük őket!” Továbbá: Lót leányai (1Móz 20,30–35), Júda (1Móz 38,12–18), Potifárné (1Móz 39,7–15), Sámson (Bír 16,1), a gibeaiak (Bír 19,22–25), Éli fiai (1Sám 2,22), Dávid (2Sám 11,2–4), Ammón (2Sám 13,1–19), Salamon (1Kí 11,1–4), a tékozló fiú (Lk 15,30), a bűnös asszony Jézus előtt (Jn 8,1–9).

A Szentírásban található legtöbb bűn az érvényesülésnek, a hatalomvágynak az erkölcs uralma alól szabadult ösztönéből fogant. A „bűn” szó előfordulásainál 11 szöveget találtam. Jellemző példák: 1Móz 3,5 – „Az asszony úgy látta, hogy... kívánatos az a fa, mert okossá tesz.” Péld 21,4 – „A gőgös tekintet és a kevély szív a bűnösök mécsese: véték.” Dán 4,24 – „Ó király... hagyj fel vétkeiddel, légy igazságos és gonoszság

helyett bánj irgalmasan a szegényekkel!” Továbbá: 1Móz 4,7; 50,17; 2Móz 10,17; 4Móz 12,11; 16,26; Neh 3,37; Péld 21,4; Ézs 58,4; 59,3; Dán 4,24.

27 személynél találtam az érvényesülés gátlástalan ösztönéből fakadt bűnt. Jellemző példák: 1Móz 4,23 – Lámek: „Meggyilkolom megsebzőmet, gyermeket is, ha megüt.” 1Móz 11 – Babel tornyának építői: „Szerezzünk magunknak nevet!” 1Móz 37,19–20 – József testvérei „ezt mondták: Nézzétek, ott jön az álomlátó! Gyertek, öljük meg!” 4Móz 12,2 – Áron és Mirjám: „Vajon csak Mózes által beszélt az Úr? Nem beszélt-e miáltalunk is?” Továbbá: Káin (1Móz 4,3–8), Sára (1Móz 21,9–10), Jákób fiai Sikemnél (1Móz 34), a fáraó (2Móz 5,2), Mirjám (4Móz 12), Kórah (16,1–3), Abimelek (Bír 9,1–5), Saul (1Sám 18,6–9), Joáb (2Sám 3,22–27), Mikal (2Sám 6,20–23), Absolon (2Sám 15,1–12), Roboám (1Kir 12,1–19), Jeroboám (1Kir 12,25–30), Jezabel (1Kir 21,5–7), Ataljá (2Kir 11,1), Amacjá (2Kir 14,8), Uzziájá (2Kron 26,16), Heródes (Mt 2,16), Heródiás (Mt 14,3–10), János és Jakab (Mt 20,20–21; Lk 9,54), Pilátus (Jn 19,12–13), Agrippa (ApCsel 12,21–23).

Az ösztönök olyanoknál is bűnt okoznak, akik hisznek Istenben és teljesíteni akarják az ő akaratát. Tipikus példája ennek Dávid. Ezek az esetek mutatják, hogy egy életen át tartó harc folyik az erkölcs és az uralma alól kitörni kívánó természeti ösztönök között. Maga Jézus is arról panaszkodik a Gecsemáné kertjében: „A lélek kész, de a test erőtlén”. Mennyivel nehezebb elkerülni a bűnt ott, ahol maga a hit inog meg. De Isten segítségével, erős hittel lehetséges. 1Jn 5,4: „Minden, ami Istentől született, legyőzi a világot, és az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk.”

A környezet okozta bűnök a Szentírásban

Itt jelenik meg a bűn másik előidézője, a környezet negatív befolyása. Azért helyez a Szentírás olyan súlyt az erkölcsi nevelésre. Elsősorban a család, majd a közösség (az Ószövetségben a zsidó, az Újszövetségben a keresztyén hívő közösség) feladata tagjai értékrendjének, erkölcsének kialakítása és irányítása. Legfontosabb ott is a hitre való nevelés. Zsid 13,7: „Ne feledkeztek meg vezetőitekről, akik az Isten ígését hirdették nektek. Figyeljétek életük végére, és kövessétek hitüket.” 2Tim 1,5: „A bened élő képmutatás nélküli hit... először nagyanyádban... és anyádban... lakott.” Róm 10,17: „A hit hallásból van.” De ugyanolyan világosan mutatja a Szentírás a környezet és a nevelés negatív hatásának erejét, különösen, ha uralkodóvá válik a társadalomban, hiszen az embernek általános, ösztönös érzése, hogy amit többen mondanak, az igazabb és követendőbb. Csak a biztos hiten alapuló erős erkölcsi meggyőződés tesz valakit képessé arra, hogy a többséggel szemben megálljon, hogy „a veszedelemre vivő széles út” helyett „a kevesek keskeny útját” (Mt 7,13–14) végig tudja járni. Legjellemzőbb erre a sok ószövetségi szöveg, amely a zsidók bálványozását panaszolja. Ahogy a nép hite megingott az igaz Istenben, nagyrésze a szomszéd népek bálványait kereste. De a többség erős hite idején is bőven voltak, akik hitük gyengesége miatt családi, baráti vagy más befolyás alatt a bálványokban kerestek támaszt. Jellemző szentírási példák: 2Móz 32 az aranyborjú története. 1Sám 15,24 (Saul): „Vétkeztem, mert megszegtem az Úr parancsát... mert féltem a néptől és hallgattam a szavára.” Gal 2,11–13 (Péter): „mielőtt odajöttek néhányan Jakabtól, együtt evett a pogányokkal. Amikor pedig azok megérkeztek, visszahúzódott és elkülönült, mert félt a zsidó származású testvérektől. Képmutató módon viselkedett vele együtt a többi zsidó is, úgyhogy képmutatásukba még Barnabás is belesodródott.”

Az is gyakori oka a bűnnek, hogy sok bizonytalan hitű ember számára bizonytalaná válik mindaz, amiben felnőtt, különösen, ha azt látja, hogy környezete mondja, de nem tartja magát az erkölcs szabályaihoz, és inkább mást keres, abban jobban bízik. Legvilágosabb leírását 2Tim 4,3-ban találjuk: „Lesz idő, mikor az egészséges tanítást elviselhetetlennek tartják, hanem saját kívánságaik szerint gyűjtenek maguknak tanítókat... az igazságtól elfordítják fülüket, de a mondákhöz odafordulnak.”

Sok bűnnél nehéz kielemezni, konkrétan mi a bűn előidőzője. Legtöbbször a különböző ösztöni („a test kívánsága”) és társadalmi eredetű késztetések közös hatása jelenik meg és fokozza egymást az egyes bűnökben. Ef 4,19: „Erkölcsei érzésükben eltoppulva, gátlástalanul mindenféle tisztátalan tevékenységre vetemedtek nyereségvágyukban.” De a legmélyén mindenütt megtaláljuk a végső okot: a hitetlenséget, vagy legalább a Krisztus fogalmazása szerinti „kishitűséget”, a hit erőtlenségét. (Zsid 11,6: „Hit nélkül senki sem lehet kedves Isten előtt.”)

Minderre bőven találunk példát az újszövetségi bűnlajstromokban (Róm 1,26–31; Gal 5,19–21; Ef 5,5; 1Tim 1,6–10; 2Tim 3,1–6; 1Pt 4,3).

A bűn eredete tehát világosan kielemezhető a Szentírás egész tanításából. Két alapvető forrása van: kívülről a környezet, a társadalom utáncázása, belülről az ösztönöknek az emberi fajra jellemző korlátatlansága, amit az ösztönök biológiai korlátozottsága helyett az erkölcsnek kell korlátoznia és irányítania. Mindkét késztetés olyan erős, hogy önmagától az ember, egyetlen ember se tud ellenállni. (Róm 3,9–18): „Nincsen igaz ember egy sem, nincsen, aki érti, nincsen, aki keresi az Istent. Mind elhajlottak, valamennyien megromlottak, és nincsen, aki jót tesz, egyetlenegy sincs...” Ez az „eredendő bűn”, amely olyan mértékben árad az emberre, hogy az emberfeletlinek, transzcendens erőnek tűnik, amelytől csak Isten kegyelme, Krisztus váltsága, a Szentlélek naponta megújuló segítsége tudja az embert megőrizni és erőt adni az ellene való állandó, naponkénti küzdelemre.

A büntetés: megátalkodottság a bűnben

Isten a bűnt bünteti. Isten büntetése nem bosszúállás, hanem nevelés. Az embernek meg kell tanulnia, akár a saját kárán, akár a más kárán, hogy a bűnnek negatív következményei vannak. A büntetés a legtöbb esetben a bűn egyenes következménye. A lopást a jog bünteti, a paráznaságot a család felbomlása, az irigységet a társadalom megvetése követi. Mindenképpen a lelki egyensúly károsodása, amely további nyomorúságokhoz vezet. Legjobban látszik ez a Tízparancsolat sokszor túl keménynek, igazságtalannak mondott ítéletében: „Megbüntetem az atyák bűnéért a fiaikat is.” (2Móz 20,5) Ha az apa elhagyja családját, elissza a vagyonát vagy az eszét stb., bűnének következménye menthetetlenül az utódaira hárul.

Külön említendő büntetés az, mikor Isten megtagadja segítő kegyelmét és benne hagyja a bűnöst bűnében. Ez a bűn egyik sajátos forrása. Ennek pedagógiai szempontja legjobban a Fáraó esetében látszik: 2Móz 7,3 – „Én megkeményítem a fáraó szívét, és bár sok jelet és csodát teszek Egyiptom földjén, a fáraó nem hallgat rátok.” A választott népet is azzal bünteti: Ézs 29,10 – „Rátok árasztotta az Úr a kábultság lelkét, bezárta szemeiteket: a prófétákat.” ApCsel 28,25–27 – „Hallván halljatok, és ne értsetek, és nézvén nézzetek, és ne lássatok!... szívükkel ne értsenek, és meg ne térjenek, és meg ne gyógyítsam őket.” Soha nem mondhatjuk azt, hogy Isten akarja a bűnt. Jak 1,13 – „Senki se mondja, amikor kísértésbe jut: az Isten kísért engem, mert az Isten a

gonosztól nem kísérhető, és ő maga sem kísért meg senkit.” De a megátalkodott bűnöstől megvonhatja segítő kegyelmét. Ez is egyik eszköze Isten pedagógiájának: az embernek akár a maga, akár a mások életében meg kell tapasztalnia a bűn romboló hatását, minden negatív következményét ahhoz, hogy meggyőződjék arról, hogy boldogságának, igaz emberségének, eredményes életének egyetlen útja Isten tanításának követeése.

The Origin of Sin

The origin of sin is a universally commonly discussed problem of theology. It can be clarified only from the original texts of the Bible. There we find a clear answer by its diverse teachers: Sin originates from bodily desires. In our terminology, bodily desires are the biological instincts.

In the animal world instincts are specifically restricted. They are only active in necessary times and conditions; they assure the harmony of nature. Man's instincts are free; they are always active and biologically unrestricted. The millionaire works for more money, women are able and ready to copulate even while being pregnant, the lust for power is limitless, and even world domination can not fulfil it. Remaining uncontrolled, instincts can destroy all human societies. They must be controlled morally. Man is personally responsible to keep them under God-given moral control. That is the dignity and tragedy of being human.

Instincts are biological forces, morally neutral, but by nature self-centered. God-given morals are always altruistic. Under the guidance of strong morals, instinct is the force that brings good economy into reality, secures family life, a well trained society. When instinct escapes from under the control of morals, it is a guideless, self-centered, always active force, which is able to destroy every social human activity, even personal life.

Human morals are always questionable. My rules are as valuable as anyone else's. Only God-given morals can be unquestionable. That is the meaning of the tree of the knowledge of good and evil: Man is free to do as he wishes, but moral laws are not under man's will.

To do what moral say is the personal and social responsibility of man. So there is a permanent battle between the moral convictions and the urgings of the instincts striving to get from under it.

Consequently sin is the act of self-centered instincts getting out from under the guidance of the God-given moral rules.